

A JAPÁN ISKOLAREFORM TANÁRKÉPZÉSI ALAPELVEI

1967 júliusában a japán Művelődésügyi Minisztérium felkérte a japán Központi Nevelésügyi Bizottságot, készítsen egy olyan jelentést, amelyik az elmúlt húsz év eredményeit felhasználva meghatározza az elkövetkezendő évtizedek oktatásának alapelveit, célkitűzéseit. A modern Japánban ez a harmadik nevelésügyi reform: az első a Meiji-korszak elején, a második a II. világháború utáni években volt.

A munka három fázisban folyt. Először a japán nevelésügy adott helyzetét elemezték, s leírták a problémákat. Ezután megfogalmaztak a problémák megoldására tett javaslatokat, végül pedig megvizsgálták, hogy milyen úton lehet ezeket a javaslatokat kivitelezni.

A Központi Nevelésügyi Bizottság jelentése most jelent meg (*Basic Guidelines for The Reform of Education. Report of The Central Council for Education. Tokyo, 1972. Ministry of Education. 218 oldal*), a terjedelmes kötetből most csak a tanárképzési vonatkozásokat emeljük ki.

A számítások szerint Japánban tíz év múlva az általános iskolában tanuló diákok 90%-a továbbtanul a középiskolákban, s a középiskolát elvégzők 30%-a felsőoktatási intézményben folytatja majd tanulmányait. A jövő iskolájának azonban nemcsak a mennyiségi követelményeket kell kielégítenie, a jelenleginél sokkal erőteljesebben kell a tanulók egyéni képességeinek, alkotókedvének, kezdeményezőképességének fejlesztésére törekednie.

A jelentés hangsúlyozza: mivel a tanár szerepe a jövőben is elengedhetetlenül fontos lesz, a következő célkitűzéseket kell elérni, hogy a lehető legjobban képzett, erkölcsileg és anyagilag egyaránt megbecsült nevelők foglalkozzanak a gyerekekkel:

1. Az általános iskolai tanárokat és a középiskolákban tanító tanárok bizonyos százalékát Japánban is *speciális tantervű felsőfokú intézményben* (azaz pedagógusképző intézményben) *kell képezni*. Eddig ugyanis Japánban — amerikai mintára — a legnagyobb tarkaság uralkodott a sajátos pedagógus-képzettség megítélésében, illetőleg megkövetelésében. Ezen kívül *az egyetemeken* (amelyek Japánban kifejezetten nem képeznek tanárokat) *a magasan kvalifikált hallgatók közül minél több végzett fiatalot kell a tanári pályára „csábítani”*.

A tanárnak tisztában kell lennie — hangoztatják a jelentés készítői — nemcsak szaktárgyának legapróbb részleteivel, hanem a gyermek és az ifjú biológiai—pszichológiai fejlődésével, s azokkal az oktatási módszerekkel is, amellyel a legjobb eredményeket érheti el. Szükséges, hogy olyan képességekkel rendelkezzen, melyek segítségével e különböző területeken szerzett tudását koordinálhatja, de pályafutása alatt is állandóan fejlesztenie kell ezeket.

El kell azonban választani a tanárképzéstől az általános iskola alsó szintjén oktatók képzését, akiket minden körülmények között speciális pedagógiai intézményekben kell képezni, mert ők minden tantárgyat maguk fognak tanítani, s olyan életkorban foglalkoznak a gyerekekkel, amelyhez elengedhetetlen a pedagógiai—pszichológiai tájékozottság. Ebben eddig sem volt Japánban nézetkülönbség. Gyakori viszont az a felfogás — hangoztatja a jelentés —, hogy a középiskolai tanárok képzésére nem szükségesek külön tanárképző intézmények, mivel ők csak egy vagy két szaktárgyat fognak tanítani, s elegendő, ha e szaktárgyakat, illetve a mögöttük álló szaktudományokat alaposan ismerik.

Nem szabad azonban elfelejteni — olvassuk a jelentésben —, hogy a tanár a középiskolában, amelynek alsó szintje kötelező, s a felsőt is a fiatalok 80%-a látogatja, olyan pedagógiai—pszichológiai problémákkal áll szemben, amelyek a háború előtt még nem léteztek. A tanárnak tehát — szaktudományán túl — olyan speciális, a fiatalok belső—külső életével kapcsolatos ismereteket is el kell sajátítania, amelyek segítségével a diákok különféle problémáira választ adhat. Ilyen jellegű tudást az egyetemen, szaktudománya elsajátítása során nyilván nem szerezhethet, a speciális tanárképző intézmények létjogosultsága tehát vitathatatlan.

2. A jelentés azonban tovább megy: *a különféle kézben levő tanárképző intézeteket elsősorban a kormánynak kell megfelelő anyagi támogatásban részesítenie.* Az utóbbi időben a társadalmi mobilitás egyre növekszik, s ennek megfelelően változnak az iskolával szemben támasztott igények. A központi szerveknek és a helyi hatóságoknak szorosan együtt kell működniük, hogy a megváltozott igények, amelyeknek igen erőteljes tanárképzési vonatkozásaik is vannak; maradéktalanul kielégíthessenek.

A meglévő tanárképző intézetekben — ahol a változtatás már régen esedékes — elsősorban jól képzett oktatókkal kell a színvonalemelkedést elősegíteni. A kormánynak tervet kellene kidolgoznia arra vonatkozóan, hogy a kötelező iskolák tanárai nagyobb részét ezekből a tanárképző intézetekből kapják, az ehhez szükséges anyagi eszközöket is központi alapról kell biztosítani. Ugyanakkor a tanárképző intézeteket olyanokká kell tenni, hogy azok minél több fiatalt vonzzanak.

3. A Bizottság javasolja: gondolkodni kellene *az egy éves próbaidőszak bevezetéséről*, s a pedagógusjelöltnek csak abban az esetben adjanak képesítést, ha ez alatt behizonyította rátermettségét, megfelelő képzettségét.

A tanárképzés színvonalának emelése érdekében változtatni kellene a toborzás, a propaganda, a továbbképzés, a munka közbeni—munka melletti képzés eddigi gyakorlatán is. Ahhoz például, hogy a tanárjelölt megfelelő önbizalmat és kedvet kapjon hivatásához, már a kezdet kezdetén olyan szituációkat kell teremteni számára, természetesen megfelelő irányítással, amelyben pályafutása során majd dolgoznia kell. Ez a módszer más foglalkozások esetében már igen elterjedt. A terv sikeres kivitelezéséhez azonban szükség van arra, hogy a tanárképző intézet minden részletében megszervezze, koordinálja ezt a szituációteremtő munkát.

Sok helyen rendeznek Japánban — írja a jelentés — olyan tanfolyamokat, amelyeken az egyetemet végzettek speciális pedagógiai ismeretekre, tanítási gyakorlatra tehetnek szert. Ezek a tanfolyamok azonban az utóbbi időben egyre inkább formális jellegűekké váltak, komoly eredmény ezeztől nem várható.

4. A Bizottság egy másik javaslata: *a tanári diplomával nem rendelkezőknek is lehetőséget kell adni az iskolai tanításra, ha megfelelő szakképzettséggel és tapasztalattal rendelkeznek egy-egy oktatott szaktárgyban, szaktudományban.*

Gyakran előfordul ugyanis, hogy valaki pályája kezdetén nem gondol arra, hogy tanár legyen, később azonban kiderül, hogy kitűnő nevelői képességekkel rendelkezik, s kedve is van az oktatásra. Okvetlenül lehetőséget kell az ilyeneknek biztosítani, hogy taníthassanak — kívánja a jelentés —, mert nagy segítséget jelenthetnek az iskola számára. Az élet különböző területein ugyanis olyan ismeretekre, tapasztalatokra tettek szert az ilyen emberek, amelyet a

tanárképző intézet nem mindig tud nyújtani hallgatóinak. Ha az ilyen emberek is taníthatnának, a nevelés színesebbé, széleskörűbbé, nyitottabbá válna az iskolákban.

5. Itt is felmerül a világ minden táján hangzó óhaj: a tanárokat és a neveléssel foglalkozó kutatókat *anyagilag is, erkölcsileg is jobban meg kell becsülni*. A tanárnak állandóan képeznie kell magát, hogy munkáját magas színvonalon végezhesse. Ösztönzőképpen azonban sokkal jobban meg kellene őket támogatni anyagilag, erkölcsileg egyaránt, s ezzel nem csak a már működő pedagógusokat lehetne jobb munkára serkenteni, de a pedagógushivatás vonzása is nagyobb lenne.

Eddig a tanárokat a munkában eltöltött évek alapján fizették. Ezen változtatni kellene, s a jelentés szerzői szerint a pedagógusok fizetésének nagyságát munkájuk eredményességétől kellene függővé tenni.

„A fent vázolt szerkezeti-szervezeti változások azokat az alapvető feltételeket tartalmazzák, amelyek elengedhetetlenül szükségesek ahhoz, hogy kitűnő, sokoldalúan képzett tanáraink legyenek — záródik a jelentés tanárképzési része. — Az oktatás-nevelés eredményessége azonban nagyon sokban függ a tanár egyéniségétől, hivatástudatától és hivatásának szeretetétől. Ha ezek a tényezők is adottak, a fenti célkitűzések végrehajtásával az iskola képes lesz kielégíteni azokat az igényeket, amelyeket a gyorsan fejlődő és változó társadalom vele szemben támaszt”.

SZABÓ MÁRTA